

29.10.2002

2360/2/00

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Harri Sintonen

MIELISAIRAALAAN TOIMITTAMINEN

1

ASIA

Tammiharjun sairaalaan 27.9.2000 suorittamani tarkastuksen yhteydessä otin tutkittavakseni erään potilaan toimittamisen hoitoon Tammiharjun sairaalaan. Potilas kertoi tarkastuksen yhteydessä, että hänet oli noudettu Australiasta ilman laillista päätöstä hoitoon määräämisestä.

2

SELVITYS

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumat

Potilas oli Tammiharjun sairaalassa hoidossa omasta tahdostaan ja jäi palaamatta sovitulta lomaltaan 7.12.1999. Hänestä tehtiin virka-apupyyntö poliisille. Myöhemmin saadun tiedon mukaan hän oli matkustanut Australiaan.

Vs. erikoislääkäri A asetti potilaan tarkkailuun 8.12.1999. A toteaa neuvotelleensa asiasta ylilääkäri B:n kanssa. Vs. osastonlääkäri C antoi 10.12.1999 potilaasta tarkkailulausunnon, jonka mukaan potilas oli tahdosta riippumattoman hoidon tarpeessa. C toteaa selvityksessään saaneensa B:ltä ohjeet kirjoittaa tahdosta riippumattomaan hoitoon määräämistä suosittava lausunto. B määräsi samana päivänä potilaan hoitoon tahdostaan riippumatta mielenterveyslain 13 §:n nojalla.

Potilas joutui Australiassa ollessaan sairaalahoitoon. Ylilääkäri B:n määräyksestä vs. erikoislääkäri A matkusti Australiaan noutamaan potilasta, joka ei kuitenkaan suostunut palaamaan Suomeen. A palasi Australiasta viikon kuluttua ilman potilasta.

Potilaan viisumi peruutettiin ja hänet karkotettiin Suomeen 27.2.2000. Hänet toimitettiin suoraan lentokentältä Tammiharjun sairaalaan.

Potilaan tahdosta riippumatonta hoitoa jatkettiin ylilääkäri B:n 7.3.2000 tekemällä päätöksellä, jonka Helsingin hallinto-oikeus jätti vahvistamatta sillä perusteella, että hoitoon määrääminen 10.12.1999 oli tehty mielenterveyslain 11 ja 13 §:n säännösten vastaisesti. Potilas otettiin tarkkailuun ja määrättiin hoitoon 16.5.2000 ja edelleen 22.8.2000.

Vs. erikoislääkäri A oli tapahtuma-aikana merkitty terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusre-

kisteriin orientoivan vaiheen lääkäriä. Orientoivan vaiheen lääkäriä hän voi tuolloin toimia terveydenhuollon ja sosiaalihuollon toimintayksiköissä laillistetun lääkärin johdon ja valvonnan alaisena. Antamansa selvityksen mukaan A on ennen potilaan tarkkailuun asettamista konsultoinut ylilääkäriä B:tä ja saanut myöhemmin häneltä työmääräyksen lähteä Australiaan turvaamaan potilaan paluuta Suomeen. A:n selvityksen mukaan potilasta Australiassa hoitanut lääkäri kertoi potilaan ilmoittaneen halustaan palata Suomeen. A oli päivittäin neuvotellut hoitavien lääkäreiden ja potilaan kanssa paluusta, mutta potilas ei lopulta tähän suostunut.

Tapahtuma-aikana vs. osastonlääkäri C oli saadun selvityksen mukaan niin kutsutussa eurolääkärivaiheessa ja erikoistumisen alkuvaiheessa. Hän toimi ylilääkäri B:n johdon ja valvonnan alaisena. Antamansa selvityksen mukaan C tutustui potilaan sairaustietoihin ja sai ylilääkäri B:ltä ohjeet kirjoittaa potilaasta tahdosta riippumattomaan hoitoon määräämistä suosittava tarkkailulausunto. Hän oli selvityksensä mukaan vielä uudelleen konsultoinut asiasta B:tä ja jäänyt siihen uskoon, että menettely oli tässä tilanteessa mahdollinen.

Ylilääkäri B kiisti selityksessään ohjanneensa alaisiaan lääkäreitä tässä asiassa. Hän totesi keskustelleensa vakavasti tilanteesta ja potilaan hyvin vaikeasta ja pitkästä sairaustilasta, johon oli ajoittain myös liittynyt selvää itsemurhavaaraa.

3.2

Menettelyn arviointi

Kuten Helsingin hallinto-oikeuden 5.5.2000 antamassa päätöksessä todetaan, on potilaan tarkkailuun ottaminen ja hoitoon määrääminen tapahtunut mielenterveyslain 11 §:n vastaisesti, koska tarkkailulausunto annettiin, vaikka potilas ei ollut sairaalassa tarkkailtavana. Potilasta ei myöskään kuultu ennen hoitoonmääräämispäätöstä, eikä päätöstä annettu hänelle todistettavasti tiedoksi.

Saadun selvityksen mukaan sekä vs. erikoislääkäri A:lla että vs. osastonlääkäri C:llä oli tapahtuma-aikana terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain mukaiset rajoitetut toiminta-oikeudet. Molemmat ovat kertoneet neuvotelleensa ennen tarkkailuun asettamista ja tarkkailulausuntoa ylilääkäri B:n kanssa. He ovat käsitykseni mukaan toimineet ylilääkäri B:ltä saamiensa ohjeiden mukaisesti.

Edellä lausutuilla perusteilla katson ylilääkäri B:n menettelleen lainvastaisesti siinä, että hän on mielenterveyslain vastaisesti määrännyt potilaan hoitoon tämän tahdosta riippumatta. Lisäksi B on käsitykseni mukaan tosiasiallisesti ohjannut johtonsa ja valvontansa alaisia lääkäreitä toimimaan mielenterveyslain vastaisesti. Käsitykseni mukaan Suomeen palauttamisen jälkeen potilas olisi tullut saattaa esimerkiksi terveyskeskuslääkäriin tutkimukseen tarkkailulähetteen tarpeellisuuden arviointia varten.

Lieventävänä seikkana ylilääkäri B:n menettelyä arvioidessani pidän sitä, että saadut tiedot kyseisen potilaan terveydentilasta ennen tapahtumaa ja sen jälkeen sekä sairaalassa tiedossa ollut potilaan ajoittain itsetuhoinen käyttäytyminen viittaavat siihen, että B:llä oli todennäköisiä syitä epäillä potilaan olleen tapahtuma-aikana tahdosta riippumatta annettavan hoidon tarpeessa. Toisaalta B:n selvityksessään antamat tiedot viittaavat siihen, että potilas oli saattanut olla tahdosta riippumatta annettavan hoidon tarpeessa jo Tammiharjun sairaalassa ollessaan. Käsitykseni mukaan tämä olisi tullut selvittää potilaan ollessa sairaalassa ja tehdä asiasta tarvittaessa valituskelpoinen päätös. Tällöin poliisi olisi ollut mielenterveyslain 31 §:n 2 momentin mukaisesti velvollinen antamaan virka-apua potilaan palauttamiseksi sairaalaan. Pidän sinänsä myönteisenä sitä, että B oli kantanut huolta ja vastuuta sairaalasta vapaaehtoisesta hoidosta poistuneen potilaan voinnista. Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella B:llä ei kuitenkaan ollut perusteita lainvastaiseen menette-

lyysä ottaen huomioon, että kyseisillä lain säännöksillä turvataan ihmisten keskeisiä perusoikeuksia, fyysistä vapautta ja tahdon vapautta.

Saadun selvityksen mukaan tapahtuma-aikana Tammiharjun sairaalassa on ollut pulaa lääkäreistä. Tapauksessa ei kuitenkaan ole tullut ilmi, että yhden lääkärin lähettäminen noutamaan potilasta Australiasta olisi vaarantanut muiden potilaiden hoitoa. Tästä syystä ja koska en oikeusasiamiehenä puutu viranomaisten tarkoituksenmukaisuusharkintaan, asia ei tältä osin anna minulle laillisuusvalvojana aihetta enempään.

Koska vs. erikoislääkäri A ja vs. osastonlääkäri C toimivat tapahtuma-aikana rajoitetuin ammatinharjoittamisoikeuksin, en katso asian antavan heidän osaltaan aihetta muuhun kuin, että lähetän tämän päätökseni heille tiedoksi ja kiinnitän heidän huomiotaan mielenterveyslain hoitoon määräämistä koskevien säännösten noudattamiseen.

3.3

Toimenpiteet

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan yllilääkäri B:lle huomautuksen edellä kohdassa 3.2 selostetusta lainvastaisesta menettelystä. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen päätöksestäni.

Lähetän päätöksen tiedoksi myös vs. erikoislääkäri A:lle ja vs. osastonlääkäri C:lle ja kiinnitän heidän huomiotaan mielenterveyslain hoitoon määräämistä koskevien säännösten noudattamiseen.

Pyydän Länsi-Uudenmaan sairaanhoitoaluetta antamaan päätöksen tiedoksi myös kyseessä olevalle potilaalle.